УДК 378:046.4

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-4\(4\)-53-60](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-4(4)-53-60)

Бабійчук Ірина Вікторівна викладач кафедри інновацій, інформаційної діяльності в освіті та навчання за міжнародними проектами, Інститут державного управління і наукових досліджень з цивільного захисту, 04074, м. Київ, вул. Вишгородська, 21, тел.: (044) 264-52-54, e-mail: iruha2005@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-1345-5074>

Гайович Галина Василівна кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри інновацій, інформаційної діяльності в освіті та навчання за міжнародними проектами, Інститут державного управління і наукових досліджень з цивільного захисту, 04074, м. Київ, вул. Вишгородська, 21, тел.: (044) 264-52-54, e-mail: halina15ukr@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0135-6191>

Дишкант Олена Володимирівна кандидат психологічних наук, доцент кафедри інновацій, інформаційної діяльності в освіті та навчання за міжнародними проектами, Інститут державного управління і наукових досліджень з цивільного захисту, 04074, м. Київ, вул. Вишгородська, 21, тел.: (044) 264-52-54, e-mail: cpz_ros@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-9561-8097>

Огурцов Сергій Юрійович кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, начальник кафедри цивільного захисту, Інститут державного управління і наукових досліджень з цивільного захисту, 04074, м. Київ, вул. Вишгородська, 21, тел.: (044) 428-27-38, e-mail: s.ohurtsov@undicz.dsns.gov.ua, <https://orcid.org/0000-0003-3224-9436>

Романюк Наталя Миколаївна викладач кафедри інновацій, інформаційної діяльності в освіті та навчання за міжнародними проектами інституту державного управління і наукових досліджень з цивільного захисту, 04074, м. Київ, вул. Вишгородська, 21, тел.: (044) 264-52-54, e-mail: nnrom@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-8598-7275>

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНАЛЬНОГО НАВЧАННЯ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Анотація. Навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, проходить за державним замовленням та охоплює щорічно велику кількість осіб по всій державі. Фактично, це підвищення кваліфікації цільового призначення,

особливістю якого є об'єднання в навчальні групи слухачів різних посад, досвіду й освітнього рівня.

В нинішніх умовах має актуальність створення сучасного інформаційно-освітнього середовища функціонального навчання, яке буде об'єднувати на своїй платформі всіх зацікавлених фахівців, робота яких пов'язана з цивільним захистом та дасть можливість до реалізації безперервної освіти (протягом професійного життя).

В статті розглянуті результати наукового пошуку з питань особливостей, з якими стикаються навчальні заклади під час навчання дорослих слухачів та організації інформаційно-освітнього простору (ІОС), як допоміжного засобу навчального процесу. ІОС є універсальним засобом для об'єднання всіх учасників навчального процесу, створення умов як для колективної, так і для індивідуальної комунікації, платформою для інтерактивних засобів викладання матеріалу з можливістю доступу до них незалежно від місцезнаходження суб'єктів освіти.

Аналіз наукових досліджень дозволив окреслити проблемні питання, які не в повній мірі висвітлені в науковому середовищі на сьогодні. Більшість досліджень з вивчення та впровадження ІОС стосуються окремих вищих навчальних закладів. Відмінністю функціонального навчання з цивільного захисту є загальнодержавна мережа навчально-методичних центрів, які необхідно об'єднати на одній навчальній платформі. Вивчивши можливості сучасних існуючих інформаційно-освітніх середовищ, дійшли висновку, що навчальна платформа «Moodle» найбільше відповідає вимогам даного навчання. Її можливо використовувати не лише у здійсненні навчального процесу, але й під час вирішення питань: обліку й узагальнення надзвичайних подій (ситуацій); акумулювання певних управлінських рішень, що приймалися під час їх ліквідації; задіяння провідних науковців та науково-педагогічних працівників до аналізу управлінських рішень і їх наслідків для використання практичних даних в удосконаленні методів і методик викладання навчального матеріалу.

Ключові слова: функціональне навчання, цивільний захист, слухачі, учасники освітнього процесу, інформаційно-освітнє середовище, навчання дорослих.

Haiovych Halyna Vasylivna Candidate of Philology, Associate Professor, Head of the Department of Innovation, Information Activity in Education and Training on International Projects of the Institute of Public Administration and Scientific Research on Civil Protection, 04074, Kyiv, Vyshgorodska St., 21, tel.: (044) 264-52-54, e-mail: halinal15ukr@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0135-6191>

Babiichuk Iryna Viktorivna Lecturer of the Department of Innovation, Information Activity in Education and Training on International Projects, Institute of Public Administration and Scientific Research in Civil Protection, 04074, Kyiv, Vyshgorodska St., 21, tel.: (044) 264-52-54, e-mail: iruha2005@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-1345-5074>

Dyshkant Olena Volodymyrivna Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor of the Department of Innovation, Information Activity in Education and Training on International Projects of the Institute of Public Administration and Scientific Research on Civil Protection, 04074, Kyiv, Vyshgorodska St., 21, tel.: (044) 264-52-54, e-mail: cpz_ros@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-9561-8097>

Ohurtsov Serhii Iuriiiovych Candidate of Technical Sciences, Senior Research Associate, Head of the Department of Civil Protection of the Institute of Public Administration and Scientific Research of Civil Protection, 04074, Kyiv, Vyshgorodska St., 21, tel.: (044) 428-27-38, e-mail: s.ohurtsov@undicz.dsns.gov.ua, <https://orcid.org/0000-0003-3224-9436>

Romaniuk Natalia Mykolaivna Lecturer of the Department of Innovation, Information Activity in Education and Training on International Projects, Institute of Public Administration and Scientific Research in Civil Protection, 04074, Kyiv, Vyshgorodska St., 21, tel.: (044) 264-52-54, e-mail: nnrom@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-8598-7275>

FEATURES OF THE CREATION OF A NATIONWIDE INFORMATION EDUCATIONAL ENVIRONMENT FOR FUNCTIONAL TRAINING IN CIVIL PROTECTION

Abstract. The training of management personnel and specialists whose activities are related to the organization and implementation of civil protection measures is carried out by the state order and covers a large number of people throughout the state every year. In fact, this is an advanced training for a targeted purpose, a feature of which is the unification of students of different positions, experience and educational level into study groups.

Under current conditions, the relevance of creating a modern information educational environment for functional learning takes place, which will unite on its platform all interested specialists whose work is related to civil protection and will provide an opportunity for the implementation of continuous education (throughout their professional life).

The article discusses the results of scientific research on the features that educational institutions encounter during the training of adult students and the organization of an information educational system (IES) as an auxiliary means of the educational process. IES is a universal tool for uniting all participants in the educational process, creating conditions for both collective and individual communication. Namely, a platform for interactive teaching materials with the ability to access them regardless of the location of the subjects of education.

The analysis of scientific research made it possible to identify problematic issues

that are not fully covered in the scientific community today. Most of the research on the study and implementation of IES concerns individual higher education institutions. The difference between the functional training of civil protection is a nationwide network of training methodological centers, which must be combined on one training platform. Having studied the possibilities of modern existing information educational environments, we came to the conclusion that the training platform "Moodle" most of all meets the requirements of this training. It can be used not only in the implementation of the educational process, but also in solving issues: accounting and generalization of emergency events (situations); accumulation of certain management decisions taken during their liquidation; involvement of leading and scientific pedagogical workers in the analysis of management decisions and their consequences for the use of practical data in improving the methods and techniques of teaching educational material.

Keywords: functional training, civil protection, listeners, participants in the educational process, educational information environment, adult education.

Постановка проблеми. Навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту є окремим видом навчання, яке організовується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту (на сьогодні Державною службою України з надзвичайних ситуацій (далі ДСНС)), спільно з місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування.

З цією метою в обласних центрах України та в м. Києві створені навчально-методичні центри сфери цивільного захисту, на вимогу ст. 91 (2) Кодексу цивільного захисту України.

Даний вид навчання передбачений для фахівців органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів з цивільного захисту. Фахівці зобов'язані пройти таке навчання протягом року з дня призначення на відповідну посаду, а також періодично (один раз на три - п'ять років перебування в посаді). [1].

Навчання фахівців для потреб місцевих органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання здійснюють навчально-методичні центри в областях та м. Києві, для потреб центральних органів виконавчої влади – Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту (ІДУНДЦЗ), відповідно до державного замовлення за рахунок коштів Державного бюджету України, а також за контрактом, за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб [1, 2].

Розподіл категорій осіб керівного складу і фахівців для проходження навчання з питань цивільного захисту здійснює ДСНС [2].

Навчання дорослих докорінно відрізняється від учнівської діяльності, зокрема мотиваційним компонентом. Слухачі, які проходять навчання в

дорослому віці, мають потребу отримати певні знання, які необхідні їм для удосконалення власних робочих процесів, підвищення фінансового стану або розширення можливостей до самореалізації. Через позитивну мотивацію до навчання дана категорія слухачів більше потребує організаційно-підтримуючої функції викладача, ніж функції інформувально-навчальної. Окрім мотивації дорослих слухачів потрібно брати до уваги їх різницю в наявній освіті, світогляді та громадській позиції, тому до навчання дорослих потрібно підходити більш індивідуалізовано, намагаючись врахувати не лише вимоги навчального процесу до групи, але й особистісні якості кожного її члена.

Виходячи з вимог нормативних документів функціональне навчання з цивільного захисту є обов'язковим для працівників різних категорій посад. Щорічно його проходить велика кількість осіб по всій Україні, більшість з яких протягом трьох - п'яти років будуть навчатися повторно. Програми навчання наразі є доволі сталими. Крім того в умовах пандемії вирішується питання навчання зазначеної категорії осіб вчасно й згідно державного замовлення.

З метою урізноманітнення й осучаснення навчання з цивільного захисту, вимогою сьогодення є необхідність використання освітніх інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року передбачала формування та впровадження інформаційного освітнього середовища в системі загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти [3]. Дана стратегія й дала поштовх науковій спільноті до вивчення особливостей використання ІОС в системі освіти.

Цимбал-Слатвінська С., Тверезовська Н., Касаткін Д., Соколюк О. вивчають поняття «інформаційно-освітнє середовище», його історію виникнення та генезу розвитку.

Білошицький А., Лізунов П., Моїсеєнко М., Моїсеєнко Н., Семеріков С., Данилишина К., Висоцька Л., Гінсіровська І., проводять вивчення особливостей становлення і функціонування ІОС в вищих навчальних закладах різного спрямування.

Топузов М., Галаган І., Доценко Н. Бахмат Н. в своїх роботах досліджують проектування освітнього середовища окремого навчального закладу як завдання управлінської діяльності керівника, проводять аналіз різних платформ ІОС, комп'ютерних систем управління навчанням та навчальним контентом.

Вернидуб Р. та Караван Ю. розглядають ІОС як чинник забезпечення якості підготовки фахівців та важливий елемент її підвищення.

Карпова Л., Соколюк О., Кізім С., Куцак Л., Люльчак С. вважають ІОС засобом розвитку особистості та модернізації підготовки майбутніх фахівців.

Можливості використання ІОС у ВНЗ сфери цивільного захисту вивчали Хижняк В., Шевченко В., Романюк Н., Литвиновський Є., Твердохліб О.

Вивчивши попередні дослідження, приходимо до висновку, що впровадження у навчальний процес складових сучасного ІОС, на основі

інформаційних систем, мереж, ресурсів і технологій, продуктивно реалізує компетентнісний підхід та персоналізує функціональне навчання керівного складу та фахівців, надає можливість кожному слухачу отримати інформацію у сфері цивільного захисту в тому обсязі й формі, які необхідні саме йому, з урахуванням попередньої освіти, досвіду та особливостей психічних процесів.

Інноваційна та інтерактивна складова підвищує якість надання освітніх послуг шляхом активного залучення слухачів до навчального процесу, використання ними актуальних матеріалів та завдань, тісно пов'язаних з практикою ведення цивільного захисту на місцях. Можливість залучення великої кількості аналізаторів (слухового, зорового, кін естетичного та інших) робить прийом зберігання та відновлення отриманої інформації більш якісним.

На сьогодні залишається відкритим питання впровадження досвіду практичної діяльності з попередження надзвичайних подій (НП) чи надзвичайних ситуацій (НС) та ліквідації їх наслідків в процес функціонального навчання з цивільного захисту за допомогою ІОС.

Метою статті є визначення інформаційно-освітнього середовища функціонального навчання (підвищення кваліфікації цільового призначення) керівного складу та фахівців діяльності яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, яке б дозволило організувати навчання згідно відповідних програм та вимог нормативних документів.

Виклад основного матеріалу. В нашій роботі ми будемо розглядати інноваційне освітнє середовище функціонального навчання як об'єднану інтернет-платформу навчально-методичних центрів в областях та м. Києві, Інституту державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту, центрального органу та територіальних підрозділів ДСНС. Дана платформа може стати допоміжною складовою функціонального навчання (підвищення кваліфікації цільового призначення) відповідних фахівців.

Зважаючи на те, що дистанційність даного виду навчання не передбачена, йдеться про використання даної інтернет-платформи під час очного (аудиторного чи он-лайн) навчання.

Доценко Н. визначає термін «платформа» як програмне забезпечення для підтримки дистанційного курсу, з метою створення, управління педагогічним змістом та індивідуалізації навчання. На платформі розташовані засоби для трьох основних користувачів – викладача, здобувача освіти та адміністратора [4].

У випадку організації інтернет-платформи з функціонального навчання, термін «платформа» ми будемо використовувати не лише як програмне забезпечення навчального процесу, але й як засіб обліку резонансних надзвичайних подій та ситуацій, які відбуваються в державі і середовище для аналізу дій керівників та посадовців, задіяних в ліквідації НП (НС). Такий моніторинг і облік допоможе у відпрацюванні оптимального алгоритму дій в схожих обставинах. Платформа функціонального навчання повинна мати:

- засоби для реєстрації й обліку резонансних НП (НС), тобто доступ для

центрального органу та територіальних підрозділів ДСНС;

- можливість здійснення наукового аналізу дій керівників та посадовців, задіяних в ліквідації наслідків НП (НС) з метою побудови та виготовлення навчального продукту, тобто доступ для педагогічних (науково-педагогічних) працівників навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту та ІДУНДЦЗ;

- можливість використання даної платформи для проведення навчання як в реальному часі (аудиторні чи он-лайн заняття), так і для самостійного поглибленого опрацювання здобувачами освіти або фахівцями, зацікавленими в підвищенні власного рівня обізнаності з питань цивільного захисту, що зацікавлені в самоосвіті;

- можливість адміністрування – доступ адміністратора.

Доценко Н. провела класифікацію сучасних інформаційно-освітніх середовищ та розподілила їх на:

- глобальні (такі як Thinkific, Learnworlds, LearnDash, Ruzuku, Podia, Fcfdemy of mine, і т. інш.)

- локальні (такі як ISpring, Get Course, Cloud 365, Moodle, PPO та інш.)

Переглянувши можливості кожного з ІОС, ми вирішили зупинитись на платформі «Moodle», як такій, що найбільше за своїми характеристиками підходить для цілей нашої роботи. На сьогодні ця платформа переведена на 100 мов і є одною з самих популярних платформ в світі. Її використовує велика кількість вищих навчальних закладів.

Moodle (повна назва - Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) це безкоштовна система електронного навчання, яка являє собою відкритий веб-додаток. На його основі є можливість створити спеціальну платформу для навчання та розвитку фахівців з цивільного захисту, яка буде відповідати умовам безпеки, завдяки можливості різних видів доступу за категоріями (викладачі, слухачі, гості, адміністрування), вміщує довільну кількість ресурсів (книги, посилання, файли, Web-сторінки і т.інш.) та довільну кількість інтерактивних елементів.

Дана платформа також дозволяє вирішувати і питання гуманізації освіти й навчального процесу. Основними гуманітарними проблемами освіти вчені вважають: проблему оптимального спілкування, добору оптимальних варіантів поведінки, вміння знаходити доступ до актуальних знань, в тому числі й за допомогою інтернет-ресурсів і т.інш. [5]

Висновки. Використання інформаційно-освітнього середовища є нагальною потребою сучасного освітнього процесу. Застосування освітньої платформи по-перше дозволить організувати безперешкодну ефективну комунікацію між фахівцями, викладачами й науковцями в галузі цивільного захисту держави; по-друге дозволить отримувати актуальну інформацію, яка стосується надзвичайних подій (ситуацій) та можливість аналізу причинно-наслідкових зв'язків між управлінськими рішеннями та їх наслідками; по-третє відповідатиме умовам

безпеки, завдяки можливості різних видів доступу до платформи.

Наступним напрямком наших досліджень буде визначення і обґрунтування структури, змісту, порядку функціонування ІОС функціонального навчання з цивільного захисту.

Література:

1. Кодекс цивільного захисту. // База даних «Законодавство України»/ ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> (дата звернення 12.11.2021).
2. Постанова КМУ від 23 жовтня 2013 р. № 819 «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту»./ База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення 11.11.2021).
3. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року»./ База даних «Законодавство України»/ ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> (дата звернення 11.11.2021).
4. Доценко Н. Аналіз платформ інформаційно-освітнього середовища для професійної підготовки бакалаврів з агроінженерії./ Н. Доценко/ Гуманізація навчально-виховного процесу. Розділ «Вища школа». 2019, № 6 (89) С. 61-74.
5. Інтелектуальний розвиток дорослих у віртуальному освітньому просторі: монографія / М.Л. Смільсон, Ю.М. Лотоцька, М.М. Назар, П.П. Дітюк, І.Г. Коваленко [та ін.]; за ред. М. Л. Смільсон. – К.: Педагогічна думка, 2015. – 221 с.

References:

1. Kodeks tsyvilnoho zakhystu [Code of Civil Protection]. (2013). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 34-35. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> [in Ukrainian].
2. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy “Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia navchannia kerivnogo skladu ta fahivciv, deialnist iakix poviazana z organizacieu I zdisnenniam zakhodiv z pitan civilnogo zaxistu [Resolution of the Cabinet of Ministers of October 23, 2013 № 819 “On approval of the Procedure for training of management and specialists whose activities are related to the organization and implementation of measures for civil protection]. (2013). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> [in Ukrainian].
3. Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro Natsionalnu stratehiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku».[Decree of the President of Ukraine "On the National Strategy for Education Development in Ukraine until 2021"]. (2013). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> [in Ukrainian].
4. Docenko, N. (2019). Analiz platform informacijno-osvitn'ogo seredovishha dlja profesijnoi pidgotovki bakalavriv z agroinzhenerii [Analysis of platforms of information and educational environment for professional training of bachelors in agroengineering]. *Gumanizacija navchal'no-vihovnogo procesu. Rozdil «Vishha shkola» - Humanization of the educational process. High School section*, 6 (89), 61-74 [in Ukrainian].
5. Smul'son, M. L. (2015). *Intelektual'nij rozvitok doroslih u virtual'nomu osvitn'omu prostori [Intellectual development of adults in the virtual educational space]*. K.: Pedagogichna dumka [in Ukrainian].